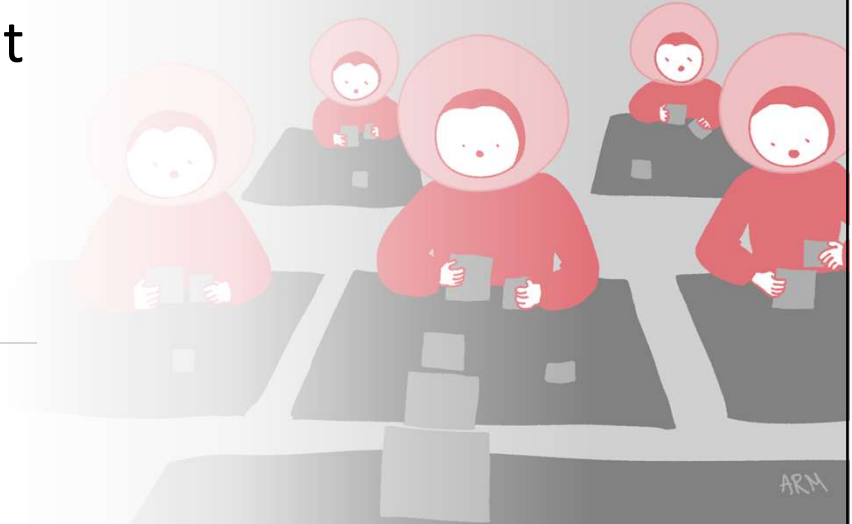

Hannah Arendt Totalitarisme

3

Petra Bolhuis
Maieutiek 2026

1

De groepen die Arendt onderscheidt in de
twintiger en dertiger jaren

- Elite,
- Gepeupel,
- Massa,

Een deel van de elite gaat een band aan met het gepeupel.

De groepen zijn vaag en lopen in elkaar over, zeker omdat
Arendt ook beschrijft hoe er een klasseloze samenleving
ontstaat.

2

Maieutiek_Totalitarisme_2026

2

De elite

- Was de heersende klasse. Niemand twijfelde aan hun positie. Voorgangers in de Verlichting. Koplopers van de economische groei. De “trickle-down” theorie werd overigens pas in 1955 zo genoemd.
- Verloor in de eerste wereldoorlog hun nageslacht, status en geld. In Rusland kregen ze de schuld van alle ellende en werden gedood, in Europa waren ze *‘The lost generation’*. Met hen verloor de elite hun uitzonderingspositie. Veel sociale onrust na WOI.
- In Weimar leek de rust weer te keren na 1923, maar toen kwam de beursval in Wall Street 1929, leningen moesten versneld worden terugbetaald en daar₃ was (nog) geen financiële ruimte voor.

Maieutiek_Totalitarisme_2026

3

Gepeupel

- Gepeupel ontstaat in verzet tegen de bourgeoisie als bijproduct van de kapitalistische maatschappij.
- Valt aan de onderkant uit de – als algemeen veronderstelde- vooruitgang van de Verlichting en Bildung.
- Wordt door de besturende elite onderschat of veroordeeld(eugenetica).
- Neemt een geperverteerde vorm van normen en waarden van de heersende klasse over.
- Gepeupel was het concept waarin de bourgeoisie en de Röhmfactie dachten over het nazisme. Röhm dacht mentor van Hitler te kunnen zijn. Ze zagen niet in dat, ook al waren ze wellicht gepeupel, de partij van Hitler zoveel steun kreeg van de massa.

Maieutiek_Totalitarisme_2026

4

De massa

De massa is de gewone man. Hij neemt normen en attitudes van de heersende klasse niet over, maar vervangt ze door 'wat iedereen wel weet'. De massa is erg bourgeois en kan iedereen zijn.

Deze massa voelt zich ongehoord en niet gerepresenteerd.

De massa gaat op basis van 'verlicht bewustzijn' de partijen en instituties haten en voor gek verklaren.

De massa voelt bitterheid en is het idee kwijt dat hun tijd nog komt in de voortuitgang.

Mensen uit de massa kiezen niet voor een gedeeld belang of de gemeenschap waar ze voor strijden, maar willen vooral hun individuele atomisering en betekenisloosheid kwijtraken.

Maieutiek_Totalitarisme_2026

5

De massa wil ergens bij horen

"De massa's zijn ontstaan uit de klassenmaatschappij in de nationale staat, waarvan de barsten met nationalistische gevoelens gecementeerd werden." (83)

Er ontstaan massaorganisaties. Om 'erbij te horen' moet worden voldoen aan de eis van onwankelbare loyaliteit.

De achterliggende gedachte is dat er één grote historische beweging is waaraan ooit alles en iedereen moet meedoen.

6

Maieutiek_Totalitarisme_2026

6

De massa wil betekenis hebben

“Dit is niet zomaar een nihilisme het is ook oprechte walging voor een door en door bourgeois samenleving en haar dubbele moraal.”(98)

De mobilisatie van 1914 werd als louterend gezien. Dit doet denken aan de latere behoefte aan catastrofe bij Sloterdijk. Thomas Mann heeft het over ‘kastijding en zuivering’. (97)

Men wil de opoffering, als het maar leidt tot iets groters dan het saaie voortbestaan. Vernietig deze cultuur! (97)

7

Maieutiek_Totalitarisme_2026

7

Iedereen wil groots en meeslepend leven

“Het terrorisme was zo aantrekkelijk, omdat het een soort van filosofie geworden was waarmee men zijn teleurstelling, wrok en blinde haat kon uitdrukken, een soort van politiek expressionisme dat zichzelf uitdrukte met bommen, dat genoot van de publieke weerklink van opmerkelijke daden en dat volkomen bereid was de prijs van het leven te betalen voor elke geslaagde poging om van de normale geledingen van de samenleving de erkenning van zijn bestaan af te dwingen.”¹⁰²

8

Maieutiek_Totalitarisme_2026

8

De schaamte voorbij

“Erst kommt das Fressen, dann die Moral” Die Dreigroschenoper, 1928, Brecht (T.107)

- Het **gepeupel** klapt omdat ze het letterlijk nemen,
- De **bourgeoisie** klapt als bevrijding dat haar hypocrisie doorgepikt is,
- De **elite** klapt omdat dit ontmaskeren zo leuk is.

Het effect is dat nu alle maskers af zijn. Hetzelfde effect had Céline's oproep om joden af te slachten, waarover Gide schreef 'omdat hij zich verheugde over de brutale bekentenis van een dergelijk verlangen'. '(108)

9

Maieutiek_Totalitarisme_2026

9

Onverwacht komt het gepeupel het eerst in opstand

Juist het gepeupel verliest als de partij echt aan de macht komt en zij verzetten zich dan ook, vaak meer dan elite of burgerij, als Hitler verder gaat dan zij willen.

Filister is iemand uit de burgerij die bang is kwijt te raken wat hij heeft en zich tegelijkertijd bij de minste provocatie zo opwindt dat hij alles in de waagschaal stelt. Himmler is een voorbeeld.

De elite en de intellectuelen waren al uitgerangeerd toen het totalitarisme de macht greep. Heidegger in de loop van 1934 is een voorbeeld.

Totalitarisme aan de macht kan werkelijk denken en kunstenaarschap niet tolereren en vervangt het door charlatans en gekken wier gebrek aan intelligentie en creativiteit de beste waarborg is voor hun loyaliteit. (T.113)

10

Maieutiek_Totalitarisme_2026

10